

Ба 7919

А. ЯКІМОВІЧ

КАЗКА

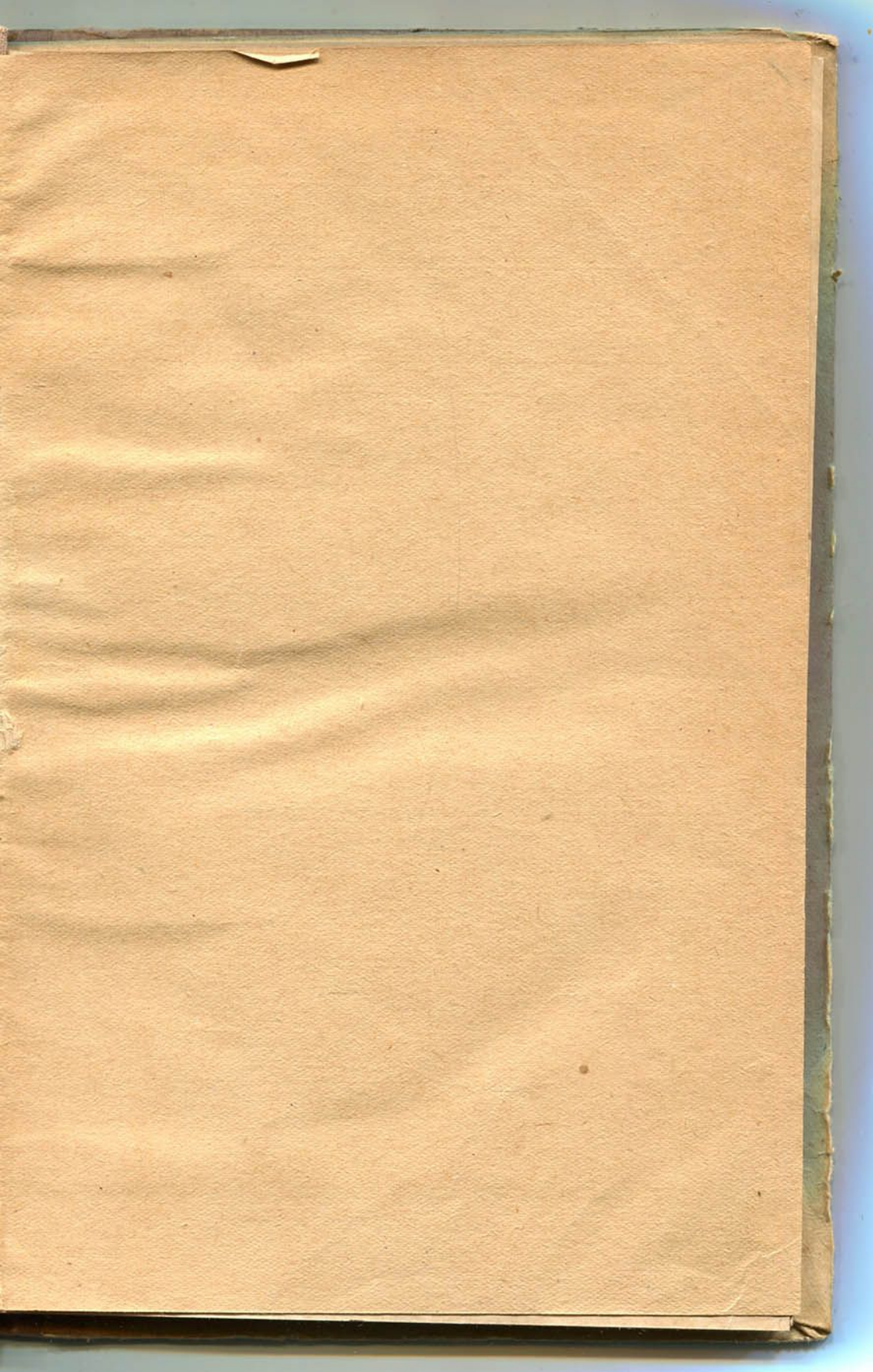
КАВАЛЬ
ВЯРНІ-
ДУБ

22

Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі

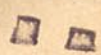

Ба 7919

А. ЯКІМОВІЧ

КАВАЛЬ ВЯРНІДУБ

КАЗКА

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
МЕНСК * ЮНДЗЕТСЕКТАР * 1936 г.

Кіне. 1953 г. БК 7919.

Бел. рэспубл.
1924 г.

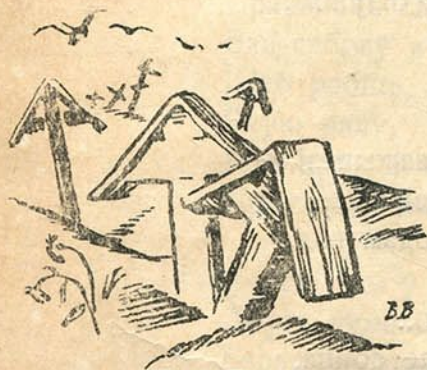
Б 8-93
1967
30

Рэдактар С. Давідовіч. Тэхрэдактар Х. Абрамава. Карэктар Г. Нейфах. Здана ў друкарню 23/І 1936 г. Падысана да друку 10/VI 1936 года. Уп. Галоўлітбела №Б 1001. Зак. №154. Тыраж 10185 экз. Папера 60×92¹/₂. Аб'ём 5 друкаваных аркушаў. Знакаў у друкаваным аркушы 26688. Школа ФЗВ друкарні ім. Сталіна. Менск, Дом Друку.
Цана 2 руб., пераплёт 30 кап.

25. п 4. 2009

І
Не далёка
І не блізка,
Там, дзе сонца
Ходзіць нізка,

Ды палуецца
З зямлёю
Неба сіне-галубое,—

Адным словам,—
За марамі,
За лясамі,
За гарамі
Жыў ды быў
Сярдзіты цар,
Той краіны уладар.
Ў раззалочанай кароне
Ён сядзеў сабе на троне;
Ад зары
І да зары
Люльку срэбную курьў
І другой не ведаў працы.

А навокала палацаў,
Праліваўшы горкі пот,
Знемагаў яго народ:
Дні і ночы
Без спачыну
У няволі гнуў ён спіну,
Пад крывавым бізуном,
На цара
І на паноў.

Так жылі ды пажывалі,—
Гаравалі ды ўміралі...
Прамінаў за годам год.
Але вось—
Настаў няўрод...
Як агнём шугае сонца,
Жарам дыхае бясконца,

Перасохла ўся зямля,—
Пуста, гола,
дзе ні глянь:
Ні збажынкі
І ні кветкі—
Зачарнеліся палеткі.
З дрэў апалі ўсе лісты,
Агаліліся кусты.
І ад лютай галадухі
Гінуць людзі, нібы мухі.

Напалохаўся тут цар,
Выклікае ён баяр.
І гаворыць грозны цар ім:
„Справа кепская, баяры...
Ўсіх нявольнікаў ад нас
Забірае смерць не ў час.
Я баюся, мае слугі,
Каб праз гэту галадуху
Не прышлося нам патом
Працаваць сваім гарбом...
Вас сабраў я на нараду:
Што рабіць,
Якую раду,
Мае другі і браты,
Прыгадаць нам ад бяды?“

Апусціўшы ў землю твары,
Доўга думалі баяры,
Барадамі трасучы,
Як бядзе дапамагчы

Так, каб царскія каморы
Былі поўнымі,
Як горы,
І сваіх засекаў збожжа,
Каб ніхто не патрывожыў.

А пасля вось, пад канец,
Найстарэйшы з іх мудрэц
Вочы ўгору узнімае
Ды спаважна заяўляе:
„Ты паслухай мяне, цар,
Найслаўнейшы гасудар,
Знаю спосаб я—
Павер мне—
Самы проты,
Самы верны:
Загадай знішчаць дзяцей
Ды карміць тваіх людзей!
І яды будзе даволі...“
„Дзякуй, дзякуй,
Лепш ніколі
Не прыдумаў з вас ніхто-б!“
Стукнуў пальцам цар у лоб.

Задаволены парадай,
Піша,
Піша ён загады,
Каб знішчаць малых дзяцей
Ды карміць імі людзей.
А выконываць загады
Даручае сваім катам.

І для дзетак-малышоў
Час жахлівы надышоў...
У краі тым крыкі-енкі:
Бацькі плачуць па маленькіх
Сваіх дзетках дарагіх,
Наймільшых, найлюбых...

Каты-ж царскія без жалю
Баль крываваы
Свой спраўлялі.
Ад мяжы
І да мяжы
Ззяюць вострыя нажы...

И

А жыла-была ў тым краі,
 Нібы ў лузе кветка-краска,
 Прыгажуня маладая
 Чорнабрывая Параска,
 Што, як смерці страшнай цень,
 Катаў царскіх з дня на дзень,
 Засмучоная, чакала,
 Як-жа быць ёй?—разважала.
 Аддаць катам на пацеху
 Сваю радасць і уцеху—
 Сына слаўнага свайго
 І не бачыць больш яго?..
 Ці-ж здалея сэрца маці
 Смерць любімага дзіцяці
 Перанесці, перажыць?
 Што-ж парадзіць?
 Як-жа быць?

Доўга думала Параска,
 Сохла, вяла, нібы краска.
 У асеннія часы
 Без цяпла і без расы.
 Доўга думала, гадала,
 Рэчкай слёзы пралівала.

І наважыла Параска
Не здавацца катам царскім,
А, пакуль яшчэ ільга,
Ратавацца як мага.

Пазбіраўшы ўсе манаткі,
Яна ў пушчу без аглядкі
Ляціць лётам, як страла,
З свайго роднага сяла.
Тут гадзіну і другую
Завіхаецца, будзе,
Так, на скорую руку,
Хатку з моху, лазняку.

Збудавала.
Паглядзела—
Ўся ад шчасця пасвятлела:
Згінуў сум
І згінуў страх,—
Радасць свеціцца ў вачах.

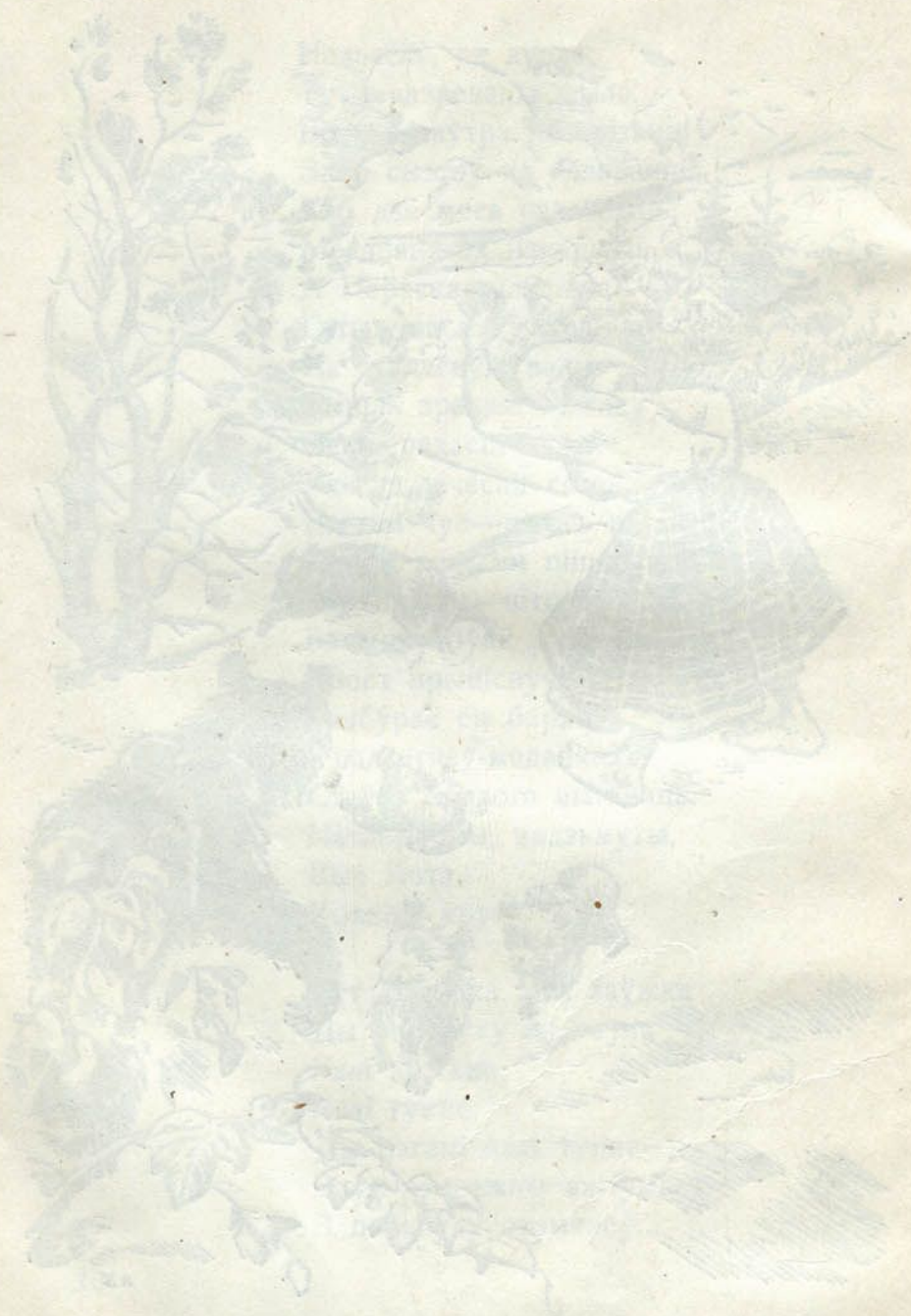
І бяглянка маладая
Пышнай кветкай расцвітае:
Стала пушча ёй мілей
За сяло і за людзей.
Нібы ў маткі сваёй роднай,
Найжаданую свабоду
Здабыла яна ў цішы,
У гэтым цесным шалашы,
У дрымучай пушчы цёмнай,
Дзе прасторна і спакойна.

Недалёка, ля дупла,
Тут мядзведзіца жыла.
Вось назаўтра на світанні
Звер сышоў на паляванне,
Каб дзе мяса раздабыць,
Медзвянятак накарміць.
А Параска-маладзіца
Гэтым часам у крыніцу
Па студзёную ваду
Вышла зрання. Нахаду
Песні радасці спявае,
Ўся ад шчасця сонцам ззяе.
Раптам чуе—штось вурчыць,
Дзікім голасам пішчыць.
Аглянулася—што-б гэта?—
Бачыць воўка-дармаеда.
Хвост прыціснуўшы да ног,
Разбурае ён бярлог,
І падлеткаў-медзвянят
Стаў з бярлога выганяць.
Натапыраны, надзьмуты,
Вые люта,
Ходзіць крута.

Тут Параска з-за лаўжка
Ды знячэўку на ваўка
Калі крыкне,
Калі гукне,
Ды нагамі калі тупне—
Воўк драпежны аж умлеў,
З перапуду скамянеў...

BB

А тымчасам, неўзабаве
Мчыць мядзведзіца з аблавы,
Па імхах,
Па верасах
З зайцам шэрым у зубах.
Калі ўбачыла Параску,
Прывітала яе ласкай,
І падзякавала ёй,
Як сяброўцы дарагой:
„Што дзяцей адратавала
Ад ваўка таго, нахала,
Не забуду век цябе,
Памагу ў бядзе й табе,
Калі толькі давядзецца
Ў гэткі час з табою стрэцца“.
„Калі ласка,
Калі ласка,—
Адказала ёй Параска
Ды хутчэй да шалаша
Да малюткі-малыша
Зноў спяшаецца, шагае.
Доўга песціць, абнімае
Там сынка яна свайго,
Не нацешыцца з яго.

III

І на славу рос хлапчына,
Не па днях,
А па гадзінах.
Ды такі стаў удалец,
Ды такі стаў маладзец,
Што ні ў казцы расказаць,
Ні пяром не апісаць.
Ўвесь праменіцца, іскрыцца.
На яго не надзівіцца.
На патыліцу глядзі—
Срэбны месяц зіхаціць.
А бялявае чало
Ззяе сонечным святлом.
Ну, а сіла, сіла тая,
Што ні міг, дык прыбывае.
Цераз месяц, як грыбы,
Выварачваў ён дубы.
І Параска з той часіны
Вярнідубам свайго сына
Стала горда называць,
Яшчэ болей шанаваць.
Проста воч не зводзіць маці
З дарагога ёй дзіцяці.

24 1/2

Дружна ў згодзе
З той пары
Зажылі ўсе як сябры—
Карапузы-медзвянткі
Ды з мядзведзіцаю-маткай
І Параска з Вярнідубам,—
Проста глянуць на іх любя!

Мядзведзіца дзесьці з гаю
Кожны дзень сабе цягае
З вулляў—пасечных калод—
Залацісты свежы мёд.
Суравежкі і суніцы
Зарадзілі ля крыніцы
Густа так—куды ні глянь—
Счырванелася зямля.
Іх Параска сабірала,
Ўсю сямейку частавала.
Аж аблізвалі рот,
Калі елі з грыбам мёд,
Такі свежы і душысты,
Такі чысты,
Залацісты;
Сам у роце раставаў,
Як віно ён ап'яняў.
Нехапала толькі хлеба,
Круп ды солі на патрэбу,
Але-ж гэта поўбяды
Для дружацкае яды.
І вяселіцца бяглянка
Да вячэрніх зор ад ранку,

Песні звонкія свае
Вольнай птушкаю пяе:
„Чаму-ж мне не пець,
Чаму-ж не гудзець,
Калі ў нашай пушчы
Парадак ідзець“...

Ёй мядзведзіца старая
Хрыплым басам падпявае:
„Смачны заяц,
Смачны кот,
Ды смачней
Пчаліны мёд—
Такі свежы
І душысты,
Такі чысты,
Залацісты“...

Вярнідуб-жа на дудзе—
А ці ўвечар, а ці ўдзень—
Як зайграе—
Лес трасецца,
Ўсё вяселіцца, смяецца.
Ад дзівоснае ігры
Моўкнуць птушкі і звяры,
І падлеткі-медзвяняткі
Яму пляскаюць у ладкі.

IV

Гэтак лета пражылося,
А за ім, глядзіш, і восень
Ўсё хутчэй
Ды ўсё хутчэй
Павуцінне сваё тчэ.
Памярцвела ўся прырода.
Гразь і холад,
Непагода...
Дождж ліецца, як з вядра,—
Невясёлая пара...
У заморскія краіны
Гаманлівы рой птушыны
Адляцеў. І лес густы
Стаў маўклівы і пусты.

Медзвядзём дык мала гора—
Ім-бы мёд у вуллях спорыў
Ды вялася дзічына—
Для абедаў свежына.
А калі зіма заляжа—
Іх таксама не застрашыць:
У бярозе
Да вясны
Пераспяць зіму яны.

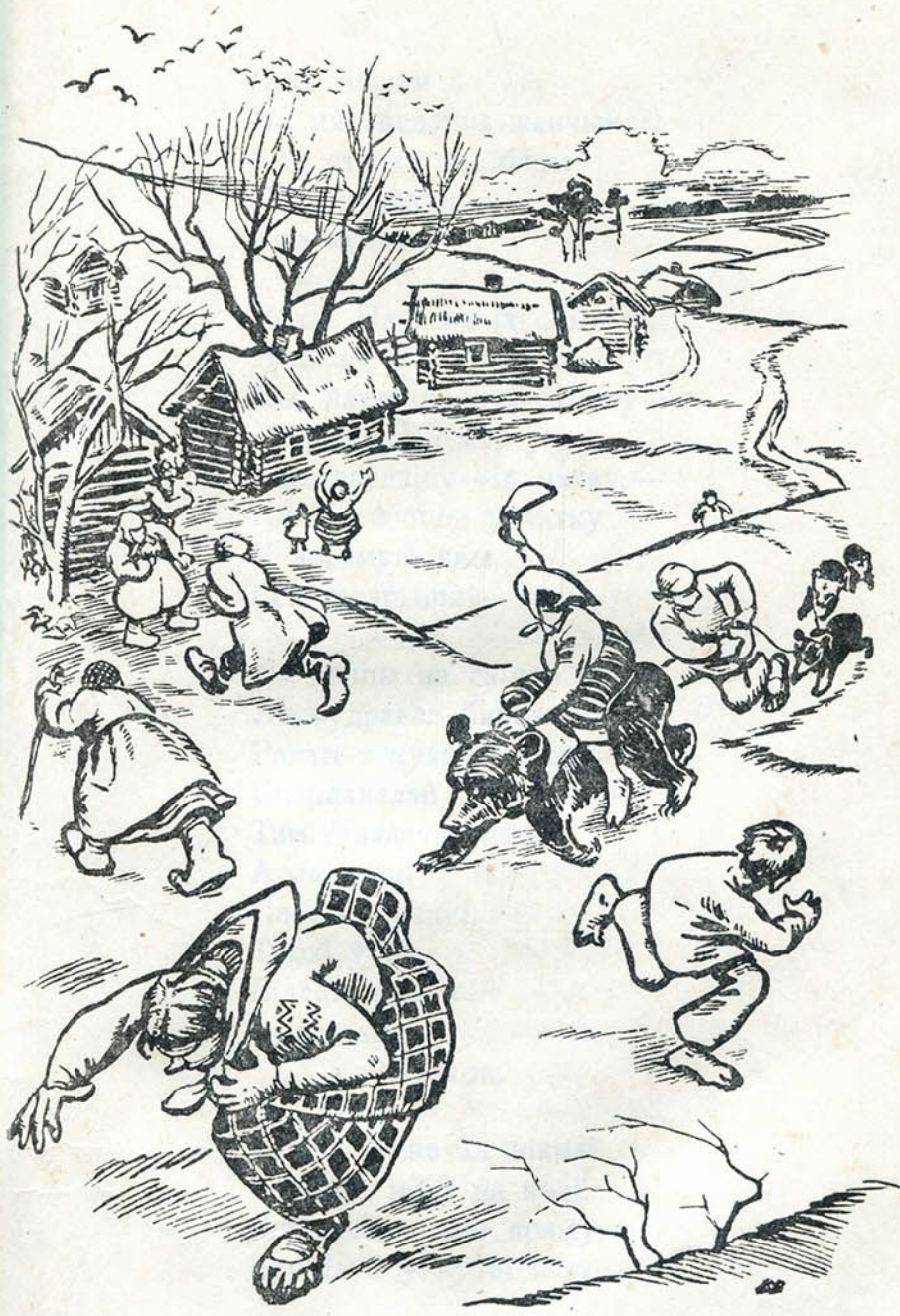
Замест мёду, сваю лапу
Будзе Мішка касалапы
Ссаць і марыць аб вясне
У салодкім, як мёд, сне.

А Параску з Вярнідубам
Восень мачыхай нялюбай
Сустракае ў шалашы.
Сумна стала на душы...
Пушча хмурая, пустая
Жалем сэрца працінае...
Холад, голад гоніць іх
Прэч адгэтуль, як чужых.

І рашылі ўсе нарадай,
Што не знойдзеш іншай рады—
Хоць-бы што там ні было,—
Як вярнуцца у сяло.
Тут Параска-маладзіца
На мядзведзіцу садзіцца,
А сыноч медзведзянят
Строем выстраіў у рад,
Ды за маткай па сляду
Мчыцца з імі Вярнідуб.

Вось і вёска.
Што за жахі?..
Скамянелі ўсе ад страху.
Праўда гэта, а ці сны
Сняць у ясны дзень яны:
Што за дзіва?

Якім чынам
На мядзведзіцы жанчына?!
І ад страху ды бяды
Усе ўцякаюць—
Хто куды...

Ледзь Параска іх спыніла,
Ледзьве іх угаманіла.
Ды, падзякваўшы сяброў—
Медзвянятак-жартуноў
І мядзведзіцу—іх матку,—
Адпраўляюцца у хатку
У знаёмую яны
Без таварышаў—адны.

На канцы на самым вёскі,
Ля кудравае бярозкі,
Радам з кузняю старою,
Спарахнелай і гнілою,—
Там стаяла яе хатка,
А ля хаткі
Плоцік, градкі.
Трохі ўбок,
Відаць здалёк
І палетак,
і лясок.

Тут Параска як ніколі
Зажыла, нібы на волі.
Яна прала сваю пражу,
Вярнідуб у кузні пляжыў,

І магутны той каваль
Як ніхто каваў.
Калі зробіць далато—
Не паломіш нізашто.
Калі выкуе тапор
Ці нарог альбо сахор—
Не нацешацца дзядзькі:
Вось каваль у нас які!
Свет прайдзі—
Няма другога
Каваля такога.
Пагалоска бегла ўдаль:
Цуда-дзіва—не каваль!
І валіў сюды народ,
Як вясною ледаход.

Рад каваль,
Здаволен працай.
Вочы весела іскрацца.
Толькі-ж звер ці чалавек
Не вяселіцца ўвесь век.
І аднойчы на прадвесні
К кавалю прыходзяць весці:
Пра яго дачуўся цар,
Той краіны уладар,
І на цэлую сталіцу
Ён ад гневу кіпяціцца
Ды раве на ўсіх, як звер...
Зажадаў ён хоць цяпер
Учыніці згубу—
Знішчыць Вярнідуба.

Бо куды-ж той варт закон,
Шго не выканаўся ён?
Цар збірае сваё войска,
Каб паслаць яго у вёску
Каваля таго знайсці,
У сталіцу прывясці
І ля царскага двара
Як злачынцу пакараць,
А Параску-маладзіцу
Кінуць ў цёмную цямніцу.

Чарней хмар
І цяжэй гор
Стала маці з гэтых пор.
Жальбай горкаю заняла.
Жыць нявесела, няміла.
Слёзы рэчкамі цякуць
На завяўшую шчаку.

— Родны сынку,
Сынку мілы,
Чуе сэрцайка магілу...
Чуе чорную тугу...
Ой, куды-ж я пабягу,
Каму выплачу душу
І пра гора раскажу,
Як не стануць твае вочы
Мне свяціць
І ўдзень і ўночы?..
Вярнідуб нахмурыў бровы,
Ёй адказвае суро́ва:

—Няма сілы такой,
Каб скарыўся я ёй!
І жыццё ў барацьбе
Я здабуду сабе.
Лепш у чэсным баю
Галаву я сваю,
Ведай, маці, складу,
Чым на ганьбу пайду!—
Так сказаў і паляцеў
Ён разгневаны, як леў,
Ў сваю кузню у старую,
Спарахнелую, гнілую.
Там на цара галаву
Стаў каваць ён булаву.

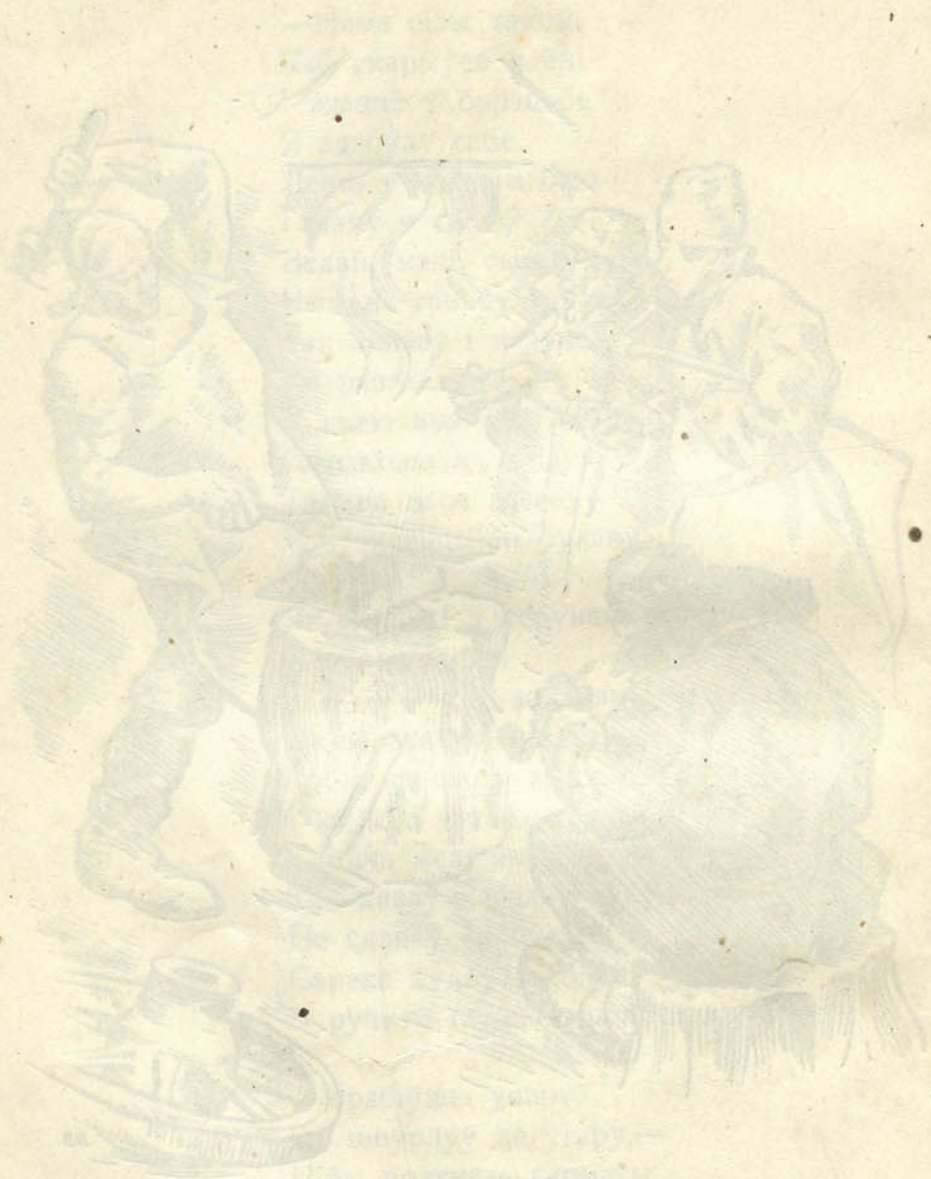
Як маланкі з перунамі,
Несупынна дні

за днямі

Іскры скачуць па страсе,
Гром ваколіцу трасе.
І на мілі чутна—глуха
Свішча мех, як завіруха.
Так каваў каваль—пакуль
Не скаваў ён булаву
Сарака пудоў вагою,
З ручкай гладкаю прамою.

А зрабіўшы упару,
Як шпурнуў яе ўгару,—
Нібы водгулле гарматы,
Загудзела булава так,

Загримела, нібы гром,
Скаланула ўсё кругом—
Ў небе хмары,
Ў лузе кветкі,
Пушчу цёмную,
Палеткі;
Вышай лесу,
Вышай гор
Прашумела, як віхор,
І назад яна нясецца.
Ў каваля трапеча сэрца,
Бо рашыў каваль напэўна—
Сустракаць яе каленам,
Каб дазнацца,
Што за гарт
І чаго мацунак варт.
Раптам грук, як з перуна,
Ўсё навокал застагнала...
Ды не здрадзіла яна:
Нават іскра не упала—
Нібы волас з галавы—
З гартаванай булавы...

Калі-ж скончыў гэту працу,
Стаў каня каваль старацца,—
Бо які-ж ваяка ён
Супроць царавых калон?
Але колькі бачыў коней,
Усе гнуцца пад далоняй,
Пад магутнаю рукою
Выгінаюцца дугой.

Дзе-ж на гэтакіх канёх
Ён у свет пусціцца мог,
Ды шчэ й скрытна увіхацца,
Калі прыдзецца змагацца?
І задумаўся хлапчына,
Зажурыўся малайчына.
Як развеяць тут яму
Сваю сумную думу?

Вось аднойчы бачыць гэта:
На кабылцы цёмнагнедай,
Без паўшораў,
Без атос,
Перакупшчык цэлы воз
Па сяле ануч правёз.
Пра кабылку скажам проста:
Нібы бубен, ад каросты
Паліняў-аблез живот,
Тры валоссі—яе хвост.
Як ражон, ўзнялася спіна,
Паўпадалі ўглыб пахвіны.

І без жадных без надзей
Да яе каваль ідзе.
На рабрыны, як драбіны,
На ражоністую спіну
Жартам ён далонь кладзе.
—Гэта-ж дзіва!—
Крыкнуў тут ён.—
Не кабылка—
Проста цуда!

Пад магутнаю рукою
Не згінаецца дугой!
Заплаціўшы за кабылку,
З ашчасліўленай ухмылкай
На яе каваль садзіцца,
Ў пуць-дарогу
Едзе-мчыцца—
За плячыма з булавой,
Ды з мятлою
Над галавой.

Рысяком яна сігае
Міма лесу,
Міма гаю,
Цераз поле
і кусты,
Цераз межы
і платы,
І нідзе не аддыхае...
Толькі ногі падгінае
Вярнідуб наш у каленях,
Не збівалі каб каменняў.

Ехаў дзень-другі ён смела,
 Ды бяда яго сустрэла:
 Нібы ў гасці, на паклон,—
 К Салаўю прыехаў ён.
 Той разбойнік-Салавей
 Ў пушчы цёмнае жыве
 На дванаццаці дубах
 Ды на тысячы суках.
 Год за сотню таму болей
 Тут ніхто яшчэ ніколі
 Ні праехаў, ні прайшоў
 Ля тых волатаў-дубоў.
 Палыном да дзікім мохам
 Зарасла гэта дарога,
 Бо як свісне Салавей—
 Не стрывае чалавек
 І, аглушаны такою
 Песняй дзікай, грамавою,
 Ён назад ляціць стралою.
 Калі-ж крыллямі ўзмахне—
 Усю пушчу скалане,
 Панагоніць вецер-буру
 І шалёную віхуру.
 Лес трашчыць тады, галосіць,
 Усяму жывому грозіць...

Салавей-розбейник

Тут каваль наш палахліва,
Паглядзеў на цуда-дзіва
Ды падаўся нацянькі
Пад дубовыя сукі.
Гром і буры
З перунамі
Загрымелі над дубамі,—
Салавей то засвістаў
І магутнымі крыламі
Грозна ён залапатаў...

— Я люблю прастору
І сваё ўладарства,
Не сцярплю нікога
На маіх дарогах!
Завярніся, вораг,
Гэта—маё царства!
А не хочаш—
Плахай
На траве шаўковай,
На лістах дубовых
Ляжаш ты, бадзяга!
Не страчаў, мой мілы,
Я такое сілы,
Каб ёй пакарыўся.
Вораг, завярніся!

І пачуў ён у адказ
Гэткі сказ:
— Ай ты, волат лясны,
Ай ты, буй-Салавей!..

Страшны ты, грозны ты, —
О-ё-ёй, а-е-ей!

Шлях-дарогу людзям
Ты закрыў на ўвесь век,
Каб прабрацца не мог
Ў вольны свет чалавек.

Ты дарогу закрыў
Да зладзея-цара,
І на варце стаіш,
А ці дзень,

ці зара.

На магутных дубах
Ты, разбойнік, асеў.
І табе, як гразе,
Пакараліся ўсе.
Толькі-ж я, Салавей,
Не скаруся табе:
На смяртэльны я бой
Выклікаю цябе!

А за гэткім сказам
З кабыліцы злазіць,
Распраўляе сілу
Наш каваль-асілак.
Булаву кладзе,
Да дубоў ідзе.

Не ад выстралаў гарматы
Скалануўся лес сукаты
І па ўсім шляху шырокім
Разгрымеўся гулкі рокат, —

То сілач-каваль
Дуб за дубам рваў.
Дуб за дубам рваў,
Салаўя знімаў...

Вось і блізка перамога,
Ўжо апошні дуб павіс...
І, збянтэжаны, ў спалоху
Салавей ляціць уніз.

Разгарнуўшы свае крылы,
Распусціўшы кіпцюры,
Ён, здавалася, без сілы
Проста валіцца з гары.

Але вась зладзей раптоўна
Ўстрапянуўся, нібы леў,
І з налётнага разгону
Кавалю на шыю ўссеў.

Кіпцюрамі ўліп у цела,
Вочы лютасцю гараць.
І разбойнік грозны смела
Ў бой сабраўся уступаць,—

Бараніць сваё раздолле,
Покуль цэла галава.
„Ах!“—ускрыкнуўшы ад болю,
Скалануў плячмі каваль...

І дзяўбе, як ашалелы,
Вярнідуба Салавей.
З кавалёвай шы белай
Кроў струменямі плыве.

А навокала—нікога,
Ні адной жывой душы.
Безнадзейнай дапамога
Тут здавалася ў глушы...

Раптам чуе:
Ў край ад краю
Зашумела ўсё кругом...
І мядзведзіца старая
Падлятае да яго...

Напалохаўся драпежнік,
Кіпцюры свае разняў,
Ды з бяды
Ў густы алешнік
Ратавацца сам пачаў.

Але позна: за ім ззаду
Загудзела булава тут,
І, ударыўшы як гром,
Скаланула ўсё кругом—
Ў небе хмары,
Ў лузе кветкі,
Пушчу цёмную,
Палеткі...

Нават свіснуць не паспеўшы,
Змоўк навакі Салавей.
Акрываўлены, спацеўшы,
Уздыхнуў каваль вальней.

— Спі, разбойнік
Неспакойны,
На зямлі сырой!

Въспоминаніе
на 1842 году

На касцях тваіх
Шлях вольны
Пракладзем мы свой.

Гэтым шляхам
Пойдуць людзі
У шырокі свет.
Сонца й месяца
Слаць ім будуць
Ласку і прывет.

Будуць смела
Крок за крокам
Як адзін сігаць.
Пойдуць людзі
Ў свет шырокі,
Волю здабываць...

ХІВЯТ ХІВЯТ ХІВЯТ
ХІВЯТ ХІВЯТ ХІВЯТ
ХІВЯТ ХІВЯТ ХІВЯТ

МІХАІЛІ МІТЯ І
ІВА НЕ ШУВАЮТ
VI
ТІМІОШІ У

Атрымаўшы перамогу,
Зноў збіраецца ў дарогу
У далёкую асілак.
Кліча шуструю кабылу:
—Кось-кось-кось!
Яе-ж няма.
Ён туды, сюды—дарма!
Ён за лес бягом імчыцца
Да высокае гары.
Раптам бачыць:
Кабыліцу
Спанавалі там звяры...
Адбіваецца кабылка
Капытамі ад ваўкоў...
Разабрала злосць асілка,
Закіпела яго кроў.
Булаву тады здымае
Ён з магутных
Плеч сваіх,
Рукі ўгору узнімае,
Размахнуся,
І уміг—
Нібы водгулле гарматы,
Загудзела булава так,

Загримела, быццам гром,
Скаланула ўсё кругом—
Ў небе хмары,
Ў лузе кветкі,
Пушчу цёмную,
палеткі,
І разбіла, як пярун,
Напалам тую гару.

А драпежнікі-звяругі
Што ёсць сілы,
Што ёсць духу
З перапуду—
хто куды—
Уцякаюць ад бяды.
Тут каваль сабе спаважна
Разглядзеў усё і важна
Зашагаў да той гары,
Да той шчыліны-дзіры.
Бачыць ён—
Вачам не верыць:
Што за ліха—
Як праз дзверы
Простым доўгім калідорам
Вядзе дзірка ў тыя горы,
У сярэдзіну глухую,
Неразгадную, нямую...
„Што-ж за дзівы там, цікава,
І якія там праявы?“
Сам з сабой ён разважае,
Далей вобмацкам ступае.

Там-жа—цемень,
Нібы ўночы,
Хоць ты выкаль сабе вочы.
Што-ж рабіць?
Ды нахаду
Тут павязку Вярнідуб
З галавы сваёй знімае,
І у цемры сонца ззяе...
Залатыя ўсё палацы
Перад ім тут мігацяцца.
А ў палацах—
Ні цароў,
Ні баяраў,
Ні паноў.
Дзе-ж падзеліся яны—
Ўсе вяльможныя паны?

І каваль вось, як на гора,
Ўсё далей шагае ў горад,—
Захапіўся дзівам чудным—
Дзівам-горадам бязлюдным.
А як глянуў на памост,
Бачыць: мышкі шэрай хвост
Пад нагамі каваля
Шуэра-жвава завіляў.
—Э, дык вось хто тут гуляе,
Дзіўным горадам ўладае?
І на хвост мышыны той
Наступае ён нагой.
—Пачакай-жа, свет-сястрыца,
На цябе дай падзівіцца!

BB.

Мышка з страху задрыжала,
Ледзь у вобмарак не ўпала.
Ды, сабраўшы рэшту сілы,
Яна так загаварыла:
—Адпусці мяне, мой любы,
Што табе з мышынай згубы?..
Адпусці, мой дабрадзеі,
Паслужу й табе ў бядзе,
Калі толькі давядзецца
Ў гэтакі час з табою стрэцца..
„Ха-ха-ха! Ну і пацеха“,
Задрыжаў каваль ад смеху.
„Дзе-ж то відана, сястрыца,
Каб прышлося мне прасіцца
Дапамогі у мышэй!?”
—Эх, каваль,
Цішэй, цішэй..
Чуеш голас ты трывожны
Вунь на лузе
На мурожным?
То без жалю воўк драпежны
Там кабылку тваю рэжа,
На зялёнае траве
На шматочкі яе рве..
Спахмурнеў каваль раптоўна,
Завярнуўся й, як шалёны,
На трывожны голас той
Паляцеў хутчэй стралой.
А прабегшы з поўгадзіны,
У палацах заблудзіў ён.

Што-ж рабіць,
Куды падацца?
Стаў каваль тут углядацца.

— Не журыся,
Мой нябога,
Усе сцежкі і дарогі
Мне знаёмы тут, вядомы
Ў гэтым горадзе, як дома;
Толькі, знай,
Не адставай,
Ды за мною патрапляй,—
Раптам зноў ля каваля
Хвосцік мышкі завіляў.

І за мышкай
Па сляду
Прэ' каваль
На ўсю хаду
Па завулках незнаёмых
Між палацаў залачоных.
Вось і выхад засвяціўся.
Глянуў ён і зажурыўся:
Перад самымі вачамі,
Ўвесь аголены ваўкамі
І аб'едзены як след,
Ля гары ляжаў шкілет
Замест шустрай кабыліцы.
— Ах, кабылка,
Ах, сястрыца,
Ах, мая ты, небарака...

Не сцярпеў каваль—заплакаў
І гарачаю слязою,
Як жывіцельнай расою,
Акрапіў шкілет ён белы—
Труп кабылкі амярцвелей.
Потым з мышкай развітаўся,
І самотны зноў падаўся
Ў пуць нязведаны далёкі,
Без кабылкі, адзінокі,
З неразлучнаю сваёй
Гартаванай булавой
Ды з мятлой
Над галавой.

VII

Так ідзе сабе, шагае,
Міма лесу,
Міма гаю,
Цераз поле

і кусты,

Цераз межы

і платы.

Раптам чуе—блізка, збоку,
Ад дарогі недалёка,
Голас жаласны гудзіць.
Павярнуўся ён—глядзіць:
Хто там?
Што за дзіўны гук?
Бачыць—пчолку ссе павук,—
Крыжавік, драпежнік люты,
Крывапійца, разадзьмуты,
Нібы шар,
Ад крыві сваіх ахвяр.

— Эх, пузаты ты, страшыдла!—
Закрываў каваль што сілы.—
Проста бі па галаве!—
Загадаў ён булаве —

Ў пух і прах яго рассей,
Не шкадуючы касцей,
Каб не ўбачыў болей сонца
Гэты злодзей і забойца!
І паслушная загаду,
Загудзела булава тут,
Загрымела, нібы гром,
— Скаланула ўсё кругом—
Ў небе хмары,
Ў лузе кветкі,
Пушчу цёмную, палеткі,
Ды разнесла павука
Па драбнюсенькіх кусках.

— За ратунак, чалавеча,
Буду помніць цябе вечна.
Дзум-дзум-дзум! пчала запела—
Што ты хочаш—кажы смела:
Паслужыць, браток, табе
Я гатова як сабе.

— Пчолка родная сястрыца,
Мне жывая трэ' вадзіца...
Там за лесам, пры мяжы,
Воўк кабылку задушыў.
Без кабылкі-ж мне—бяда,—
Стаў каваль апавядаць.—
Ты-ж па свеце, моў, нямала,
Дарагая, палятала,
— Многа бачыла краін,
Многа ведаеш навін,—

Ці не чула ты, сястрыца,
Дзе жывая ёсць вадзіца?
Калі гэта ў тваёй сіле,—
Памажы мне смерць асіліць.

— Згодна!
Знаю я такую
Ад смярцей ваду жывую,—
У адказ яму пчала
Зажужэла, загула.—
На мае сядай ты крылі
І адгэтуль за сто міляў
Паляцім у хмарны круг,
На высокую гару.
Там б'е шумная крыніца
Ажыўляючай вадзіцы.

Тут без лішніх слоў і толкаў
Сеў каваль на крылі пчолкі.
Праз хвіліны дзве ці тры
Даляцелі да гары
Да крутое,
Да высокай,
Што ўзнялася
Пад аблокі.
Там, начэрпаўшы вады
І пакінуўшы сляды,
Пчолка крыллямі ўзмахнула
І на землю шуганула.
— Ух, бяды набраўся колькі!—
Праказаў каваль да пчолкі,

І на той шкілет худы
Узлівае ён вады...
Раптам: праўда то, ці сніцца?
Ажыла тут кабыліца...
Мігам мясам абрасла
І—такая-ж, як была:
Ржэ, хвастом цярэбіць мухі.
Пачасаў каваль за вухам:
—Ото-ж дзіва—ад вады
Я пазбавіўся бяды!
Дзякуй, пчолка,
Шчыра дзякуй!—
Шле каваль пчале падзяку,
І, сабраўшы з бочку духу,
Загрымеў па ўсяму лугу:
—Выхадзі цяпер, ваўкі,—
Паламлю усім бакі!

VIII

Падкарміўшы кабыліцу,
Адпачыўшы ад прыгод,
У далёкую сталіцу
Прадаўжае ён паход.

Пералескамі, лясамі,
Цераз поле, міма гор
Мчыцца рыссю дні за днямі
Кабыліца, як віхор.

Вось аднойчы па змярканні,
Як кругом сцямнела даль,
Сярод лесу, на паляне,
Адпачыць прылёт каваль.

І заснуў ён багатырскім,
Нібы мёд, салодкім сном.
Спіць, храпе сабе, аж пырскі
Расыпаюцца дажджом.

Спіць і чуе—навакола
Ні то енкі, ні то плач.
Чалавечы гэта голас,
Ці кугакае пугач?

Хто асмеліўся трывожыць
Багатырскі яго сон?
„Што за дзіва быць тут можа?“
Разважае ў думках ён.

Вось ізноў... І голас ясны:
„Ах, зашто... зашто... чаму...“
Хто-ж такі гэты няшчасны
І што трэба тут яму?

Ўстаў каваль, працёршы вочы,
Пацягнуўся раз-другі
І ў густую цемень ночы
Накіроўвае шагі

Па квяцістае, мурожнай,
Па аброшанай траве
На той голас на трывожны...
Хто-ж такі яго заве?

Ён ідзе і вострым вухам
Ловіць кожны шолах-гук:
Празвініць у сецях муха,
Альбо хрусне дзесьці сук,

Ці запыхкаецца вожык
Над змяёю у кустах,
Дробных твараў патрывожыць,
Наганяючы ім страх...

Ён ідзе і пільным вокам
Аглядае ўсё навокал:

Дрэвы, зарасні, карчы.
І жывымі уначы

Кавалю яны здаюцца:
Нібы дражняцца, смяюцца,
Ці, становячыся ў строй,
Выхваляюцца сабой.

Дзе-ж падзеўся той няшчасны?
Голас змоўк яго цяпер.
Мо' сканаў ён гэтым часам?
Мо' дакончыў яго звер?

„Гэй,—гукнуў ён,—адзавіся!
Што з табою? І дзе ты?
Ці з дарогі ты зблудзіўся,
Ці знарок папаў сюды?“

Як знайсці яго ў гушчары?
Ўсюды цемень, дзе ні глянь.
А мо' гэта проста чары?
Страх трывожыць каваля.

Ён спыніўся на хвіліну
Ў задуменні ля карча.
Раптам, нібы замагільны,
Той-жа голас прагучаў.

І па голасу, налева,
Углядаецца каваль:
Перад ім таўстое дрэва
І... жывая галава,

Звяўшы, звешана на плечы...
Рукі скручаны назад...
„Хто-ж такі ты, чалавеча?
Што з табою, мой ты брат?“

Да яго каваль з прамовай
Зварачаецца такой.

І ў адказ ён чуе словы:

„Дарагі збавіцель мой!

Ой, ратуй хутчэй,

Мне цяжка...

Не магу я больш цярпець...

Распраклятыя мурашкі

Загрызуць мяне насмерць“...

„Ты ў мурашніку?! О, дзіва!

Што я бачу прад сабой?!

Гэткіх лютасцей жахлівых

Не страчаў за век я свой“...

І, падскочыўшы, умомант

Ён вярнуў адшукаў,

Нібы каліва саломы,

На кавалкі разарваў,

Ды, як хлопчыка малага,

Маладога дзецюка

Ён з мурашніка страшнаго

На магутных на руках

Вымчаў. Сам дрыжыць ад гневу:

„Хто-ж адважыўся пасмець

У мурашніку пад дрэвам

Для цябе прыдумаць смерць?

Люты ён, а ці шалёны?

Хто такі той людаед?

І хто даў яму законы,

Аб якіх не знае свет?“

„Не шалёны ён, а люты...
Людаед, дык гэта так“,
Слабым голасам пакутным
Адказаў яму бядак.

„Ён—мой пан, а я—нявольнік,—
Мошка я—не чалавек...

Толькі-ж не, не ў сіле болей
Я цярпець нялюдскі здзек!“

„А за што-ж, скажы, саколе,
Пан цябе так пакараў?“

„За ката свайго“, — нявольнік
З болем ў сэрцы адказаў.

„За ката свайго? Нічога
Не вазьму я да ладу:
Што-ж зрабіць ты мог такога
Таму панскаму кату?“

„Што зрабіць? мяне пытаеш“,
І нявольнік, кроў і пот
З твару выцершы, ўздыхае:
„Проста здох ён—панскі кот...“

Я-ж даглядчыкам кашачым
Быў служыў. Глядзеў, як мог.
Ды бяда прышла няйначай:
Лепшы кот у пана здох...

А пасля—ды гэта ясна:
Люты панскі быў прысуд...
Смерці я чакаў, няшчасны,
У мурашніку вось тут.

Ды не час, відаць, памерці:
Ты, збавіцель родны мой,
Мяне выбавіў ад смерці
Ад пакутнай, нелюдской.

Хто-ж ты будзеш, малайчына?
Як аддзякаваць магу,
Дабрадзей, за твой учынак,—
Чым табе дапамагу?“

„Ты нявольнік, я—таксама,
З аднае сям'і.
Нас адна чакала яма,
З аднае зямлі.

Ды за здзек з людзей, пакуты,
Брат і дружа мой,
Нам адкажа пан твой люты
Галавой сваёй!“

IX

Па расправе ж з лютым панам—
Людаедам тым паганым—
Зноў пускаецца каваль
У нязведаную даль.
Ехаў шмат ён дзён ці мала,
Ды бяда яго спаткала:
Як раптоўны з неба гром,
Войска царскае кругом
Незлічонай грознай сілай
Вярнідуба акружыла,
Крумкачамі аблягло,
Шлях-дарогу заняло.

Уся зброя іх стальная,
Ўся адзежа бляшаная,
Ўсе вяльможныя паны—
Проста рыцары адны.
Як глядзець на іх—здаецца
Ў бойку кожны так і рвецца.
А наперадзе сам цар—
Той краіны уладар—
З барадою па калені,
Росту сажань ён—не меней.
Усе ваякі, хоць куды,
Нібы родныя браты.

Стаў каваль.
Арліным вокам
Аглядае ўсё навокал:
Страшна робіцца яму
Супроць войска аднаму.
І, спужаўшыся, асілак
Заварачвае кабылу...

— Ай, куды ты,
Ай куды ты?—
Раскрычаўся цар сярдзіты.—
Мы ўсе едзем за табой,
За тваёю галавой.
І ад гневу барадою
Ён трасе, нібы мятлюю,
Ды грыміць на ўсе лады:
— Гэй, падаць яго сюды!

Тут па царскаму загаду
Ўсе ваякі рад за радам—
Ўсе стральцы і ўсе баяры—
Грозна рушылі, як хмары,
Шаблі ўгору узялі,
Загукалі, зараўлі,
Нібы лютыя звяругі,
І што сілы,
І што духу
Ўсе ляцяць да каваля.
Аж гудом гудзе зямля...
З нечуванае трывогі
Стогнам стогне ўся дарога...

„Будзь што будзе“, вырашае
Сам з сабой каваль.
Булаву з плячэй знімае,
Аглядае даль.

Развітаўся з светам белым,
З буйнай галавой,
І, як віхар, мчыцца смела
На баяр у бой.

Як махнуў ён булавою
Раз і два разы—
Галава за галавою,
Быццам гарбузы,

З плеч баярскіх паляцелі
На усе бакі...
Па каменнях затрупцелі,
Проста як гаршкі.

Як махнуў ён булавою
Так і трэці раз—
Трупы цэлаю гарою
Выраслі ураз...

Вось чацверты раз заносіць
Булаву каваль,
Ды—рука спачынку просіць,—
Звісла булава...

Больш не хоча узнімацца,
Стала як гара.
Адмаўляецца змагацца
З войскамі цара...

Прытамілася сілёнка
Малайца таго,—
Не гудзе ў паветры звонка
Булава яго...

Відаць, сілы ён не змераў
Маладой сваёй,
Булаву, відаць, не ўмеру,
Ён скаваў цяжкой...

А баяры-ж, нібы мухі,
Разгудзеліся над вухам,
Аблажылі ўсё кругом,
Насміхаюцца з яго:

— Ай і грозны-ж ты, хлапчына,
Ай якія дзівы чыніш!..
Ды, малайчык, мы з табой
Хутка справімся, пастой!
Растраўляюць яму сэрца,
Каваль з гневу аж трасецца,
Іскры сыплюцца з вачэй,
Як агнём нутро пячэ.
Тут і цар к яму пад'ехаў,
Заліваецца ад смеху,
Аж калоцяцца бакі:
— Ух, ваяка ты які!
Замарыўся з булавою?
А цяпер, брат, галавою
Ты заплаціш нам сваёю!
Ты заплаціш—ха-ха-ха!
Не сілач ты, а блыха...

Скрыгітнуў каваль ад злосці,
Злосна глянуў на цара.
— Насміхацца, ягамосцю,
Яшчэ рана—не пара!
Яшчэ рана мне, мой мілы,
Смерць прарочыць і палон...
І, сабраўшы рэшту сілы,
За мятлу ўхапіўся ён.

Цар і войкнуць не паспеўшы,
З ног зваліўся самы першы.
Паслухмяная мятла
Чыста-гладка памяла:
Нібы востраю касою,
Стаў касіць каваль мятлюю.
І баяры, як клубкі,
Котам
    коцяцца
        ў бакі,
Шаг
    за шагам
        так патроху,
Ачышчаючы дарогу,
Дзе ўсясільная мятла
Прашумела, прагула.
Толькі вецер з завірухай
Свішча шумна, вые глуха,
Ды з ілба, што буйны град,
Пот ліецца, як з вядра.
І налева, і направа
Косіць наш каваль на славу..

Так да вечара мяла
Паслухмяная мятла.
Незлічоную ўсю сілу
Войска царскага злажыла.
Спяць ваяк на ваяку,
Як снапы на таку.

Ўзмах мятлы
Каваль спыняе,
Поле бітвы аглядае, —
Пераможаных баяр...
Выцірае потны твар;
Вочы радасцю іскрацца:
Скончыў трудную ён працу,
І на царскіх на касцях
Пралажыў сабе ён шлях...

Атрымаўшы перамогу,
Зноў пускаецца ў дарогу;
Да самой сталіцы
Ён цяпер імчыцца.

X

Едзе ноч ён,
 Едзе дзень,
 Не спыняецца нідзе.
 І вось бачыць:
 Пры гасцінцы,
 Недалёка ад сталіцы,
 Незнаёмыя сядзяць,
 Сумна-жаласна глядзяць,
 Апусціўшы ў землю вочы.
 Твары-ж іх
 Цямней ад ночы.

— Што, малойцы,
 Спахмурнелі?—
 Запытаў у іх каваль.
 Не пілі вы,
 Ці не елі?
 Скуль ваш гэты смутак-жаль?
 Ці няшчасце вас якое
 Стрэла лютае, ліхое?
 Ці пакрыўдзіў лёс блгі
 Ваших родных, дарагіх?
 Адкажыце мне, братове...
 Вас паслухаць я гатовы.

І ўзнімаецца з іх першы,
Ад усіх, відаць, старэйшы,
Па празванню
Круцікамень,
Ды, махаючы рукамі,
Нібы крыллямі вятрак,
Пачынае мову так:
— Мы, наш добры чалавеча,
Каб сказаць табе дарэчы,
Без хлусні
І без прыкрас:
Ўсе—асілкамі.
Кожны нас
Добра знае
Ў гэтым царстве,
Ў гэтым царстве—
Гасударстве.

Вось бягун наш—
Буйны Вецер;
За яго ніхто на свеце
Не лятаў яшчэ хутчэй.
Ну, а той—
Граза Марэй,
Што ўзнімае гураганы
Над шырокім акіянам
І усю ваду да дна,
Як захоча,
Будзе гнаць
Ён на землю на сухую,—
Мае сілу вунь якую!

А вось гэты —
Наш Гарошка.
Сто пудоў падняць ён можа
Правым мезенцам сваім,—
Што усе мы перад ім?!
Самы-ж крайні—
То Мікіта,
Не так дужы,
Як сярдзіты.
Хлопчык—будзе яму сын.
Росту — з шапкаю аршын,
Толькі-ж сілы ён, саколе,
Мае з пуд,
Калі не болей.

*Тыя
кушні*

Сум наш, добры чалавеча,
Каб сказаць табе дарэчы,
Не з бяды якой, ці здрады,
А ад царскага загаду.
Нам ці голавы складаць,
Ці царэўну адшукаць,
Царску родную сястру...
Заўтра ў гэту вось пару,
Як не знойдзем мы яе—
Зложым голавы свае.
Смерць сустрэнем у пакуце:
Мы вісець на слупе будзем...
Свет цалюткі азванілі,
Горы-моры абхадзілі,
І ні чутак,
І ні слуху,

Пра яе нідзе ні духу.
Кажуць, што мядзведзь Бурэй
Заўладаў царэўнай тэй.
І яна цяпер, саколе,
У чарнюсенькай няволе:
За жалезнымі дзвярамі,
За сталёвымі замкамі,
А на варце ля дзвярэй
Сам мядзведзь стаіць Бурэй.
Кажуць, нават—
Нельга, дружа,
Адалець яго аружжам.
Толькі-ж дзе ён,
Той мядзведзь,—
Цяжка гэта зразумець...
Свет цалюткі азванілі,
Горы-мory абхадзілі,
І напэўна не знайсці
Нам ніколі у жыцці...

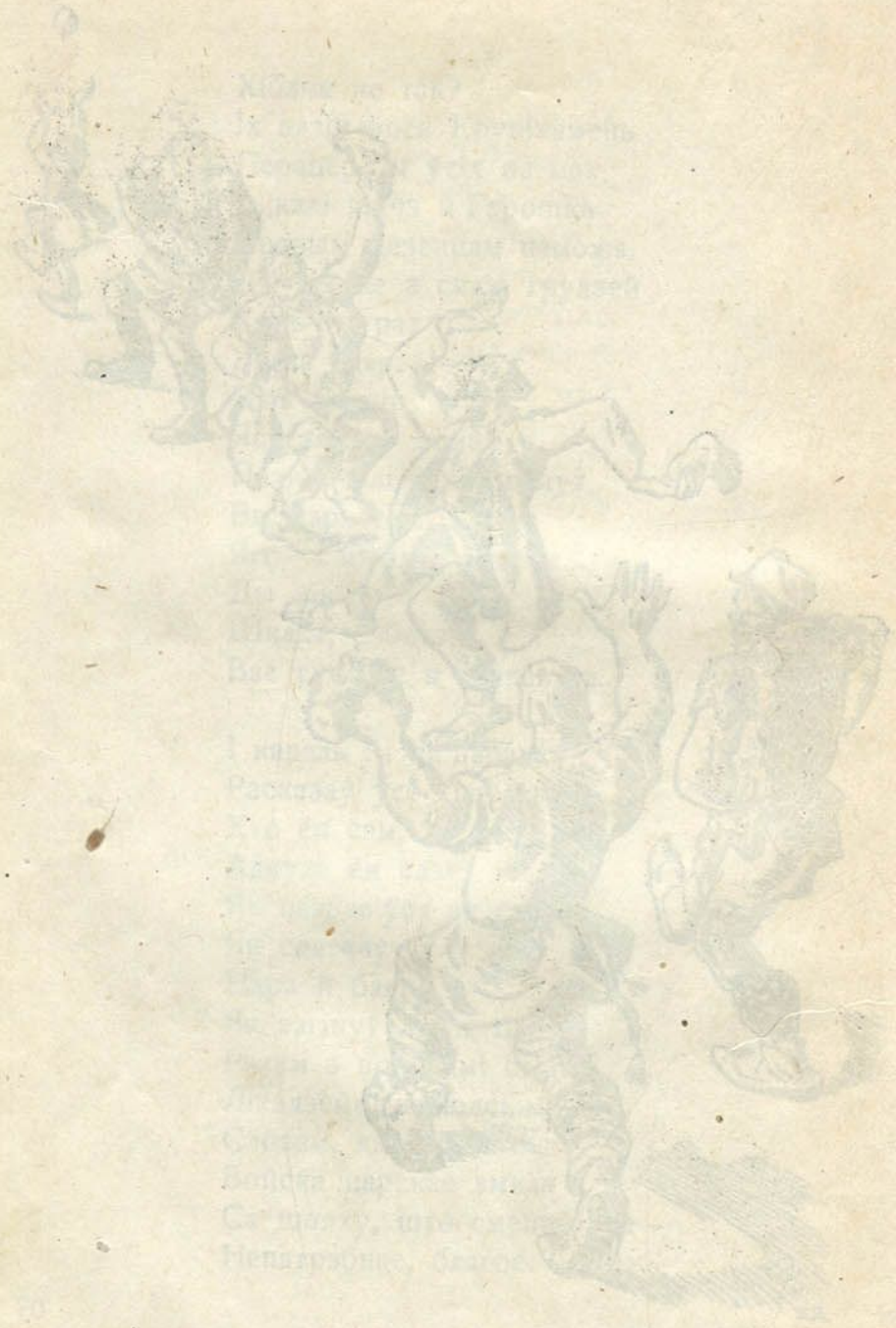
— Так, вы—слаўныя рэбяты,
Як адзін—па ўсім відаць.
Кіньце-ж гэты сум пракляты,—
Рана вам яшчэ ўміраць...
Вы-ж—краса свайго народу,
Сіла вы,— а вы—
нішто...

Слабым розумам прырода
Надарыла вас, ці што?
Цар з баярамі прад вамі—
Машкара!

Хіба-ж не так?
Іх адзін вось Круцікамень
Перацёр-бы ўсіх на мак.
А калі яшчэ й Гарошка
Правым мезенцам паможа,
Ды дыхне з сваіх грудзей
Хоць-бы раз
Граза Марэй,—
Дык за міг,
Як глянуць вокам,
Пазнішчалі-б, нібы мух,
Вы цара таго і слуг
Яго—блізкіх і далёкіх...
Ды шкада,
Шкада, рэбята,
Вас сустрэў я пазнавата...

І каваль ім па парадку
Расказаў усё спачатку—
Хто ён сам,
Адкуль ён едзе,
Як пазбавіўся ад смерці,
Як спаткаў
Цара й баяр,
Як загінуў люты цар
Разам з войскамі сваімі,
Ліхадзеймі нелюдскімі,—
Словам, як яго мятла
Войска царскае змяла
Са шляху, што смецце тое—
Непатрэбнае, благое.

Як пачулі гэта слова
Тыя сілачы,
Узнялі вышэй галовы:
— Хлопцы, гэі скачы!
Ўсе рукамі
Замахалі,
Закрычалі,
Загукалі;
І, узяўшыся убокі,
Яны з радасці такой
Завярцеліся у скоках,
Закружылі талакой,
Толькі пыл
Кругом віхрыцца.
Аж каваль не утрываў.
Адпусціўшы кабыліцу,
Разам з імі заскакаў.

XI

А размяўшы косці
Шчырай весялосцю,
Разам з сілачамі—
Вольнымі арламі—
Па гасцінцы бітым,
Па бялюткім свеце
На кабылцы гнедай
Едзе каваль,

едзе,
Ўсюды праязджае,
Перашкод не знае,
Нібы вольны вецер,
Нібы птушка тая.

І паны-баяры,
І стральцы-гусары—
Царская ўся сіла—
Млеюць ад асілка,
Ад аднаго слова
Пра яго суровы
Гнеў на людаедаў
За бацькоў і дзедаў,
Імі рабаваных,
Гнанных, катаваных.

Па шляху-дарозе
Не было слупоў,
На якіх не вешаў
Панскіх ён галоў.
Па шляху-дарозе
Не мінаў нідзе
Гнанных, катаваных,
Скрыўджаных людзей.
Скрыўджаным, нявольным,
Як братам сваім,
Ён заўжды гатовы
Памагчы усім.

* * *

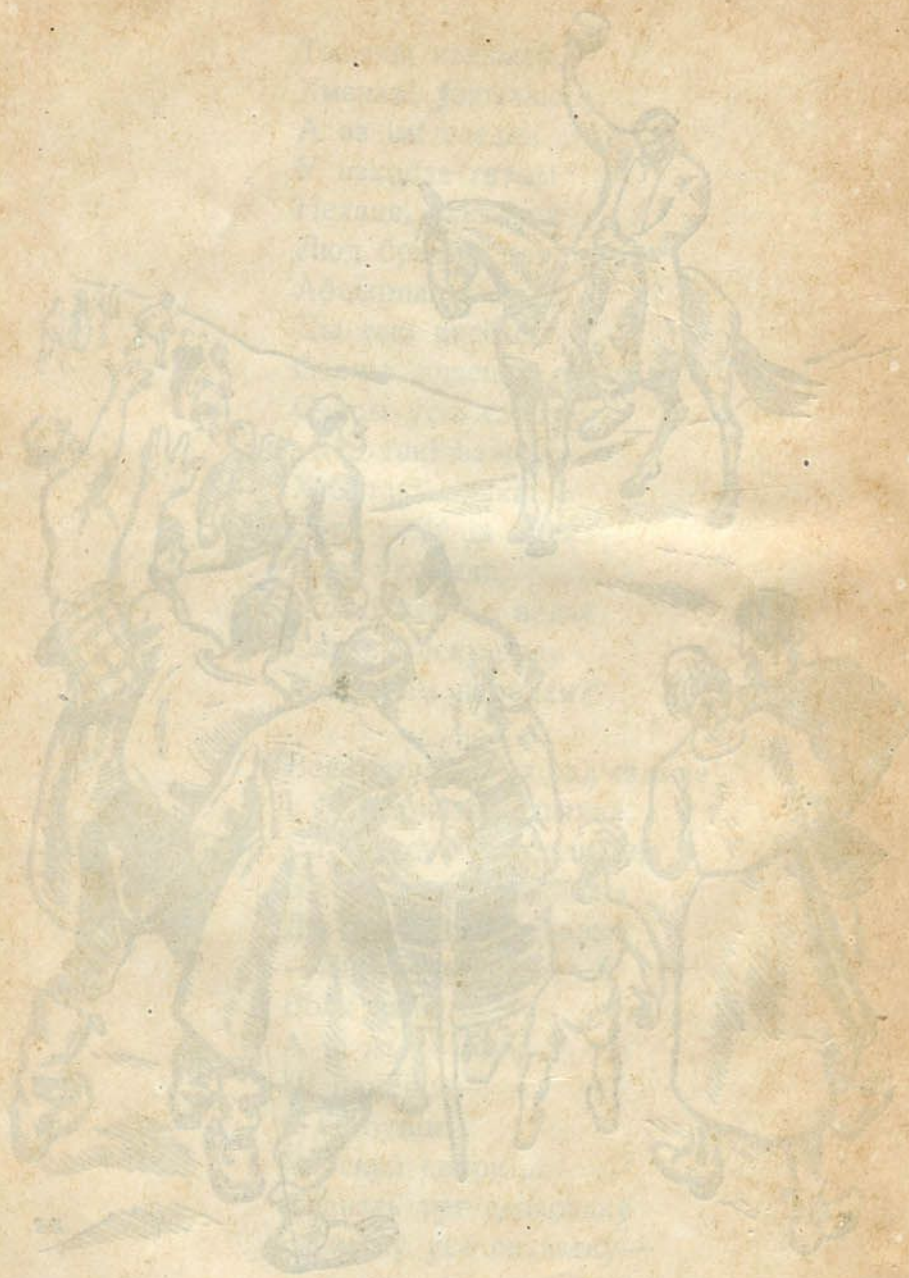
Дзень-другі ён едзе,
Едзе ён і трэці,
Выехаў на ўзгорак,
Дзівіцца і бачыць:
Вось ужо і горад
Перад ім маячыць,—
Царская сталіца.
Ля тае-ж сталіцы
Мора мітусіцца
Ад галоў народу—
Цэлага паходу...
Спераду манахі
Ў чорных апранахах,
Як жукі, з папамі
Цягнуцца радамі,—
Па цару, баярах
Памінкі спраўляюць,

Тысячы кадзілаў
Хмарамі ўздыхаюць.
А за імі следам
У паходзе гэтым
Нехаця, павольна
Люд брыдзе нявольны,
Абшарпаны, голы,
Ды такі вясёлы,
Сэрцы шчасцем поўны,
Сэрцы ўсіх гавораць:
„Хто такі ваяка,
Хто такі сіляка,
Што забіў іх гора,—
Цара-людаеда,
Жалю хто не ведаў
Спакон веку-роду
Над сваім народам?“

Вось каваль тут пад'язджае
І за міг паход спыняе,
На ўсе светлыя староны
Б'е ён нізкія паклоны
Ды такое слова кажа:
—Люд нявольны,
Воля ваша:
А ці жыць мне,
Ці памерці—
Я віноўнік
Царскай смерці..
І каваль тут папарадку
Расказаў усё спачатку—

Хто ён сам,
Адкуль ён едзе,
Як пазбавіўся ад смерці,
Як спаткаў цара й баяр,
Як загінуў люты цар,—
Словам, як яго мятла
Войска царскае змяла
Са шляху, бы смецце тое,
Непатрэбнае, благое.

—А цяпер ўсяму народу
Абвяшчаю я свабоду!
Будзем самі,
Будзем самі
Над сабой
Гаспадарамі!

Пасля гэтакай навіны
Ўсе нявольнікі краіны
Пазляталіся як птушкі,
Вярнідуба сталі гушкаць,
За геройскі яго ўчынак
Велічаюць малайчынам.
Гонар, слава кавалю
На ўсю вольную зямлю!

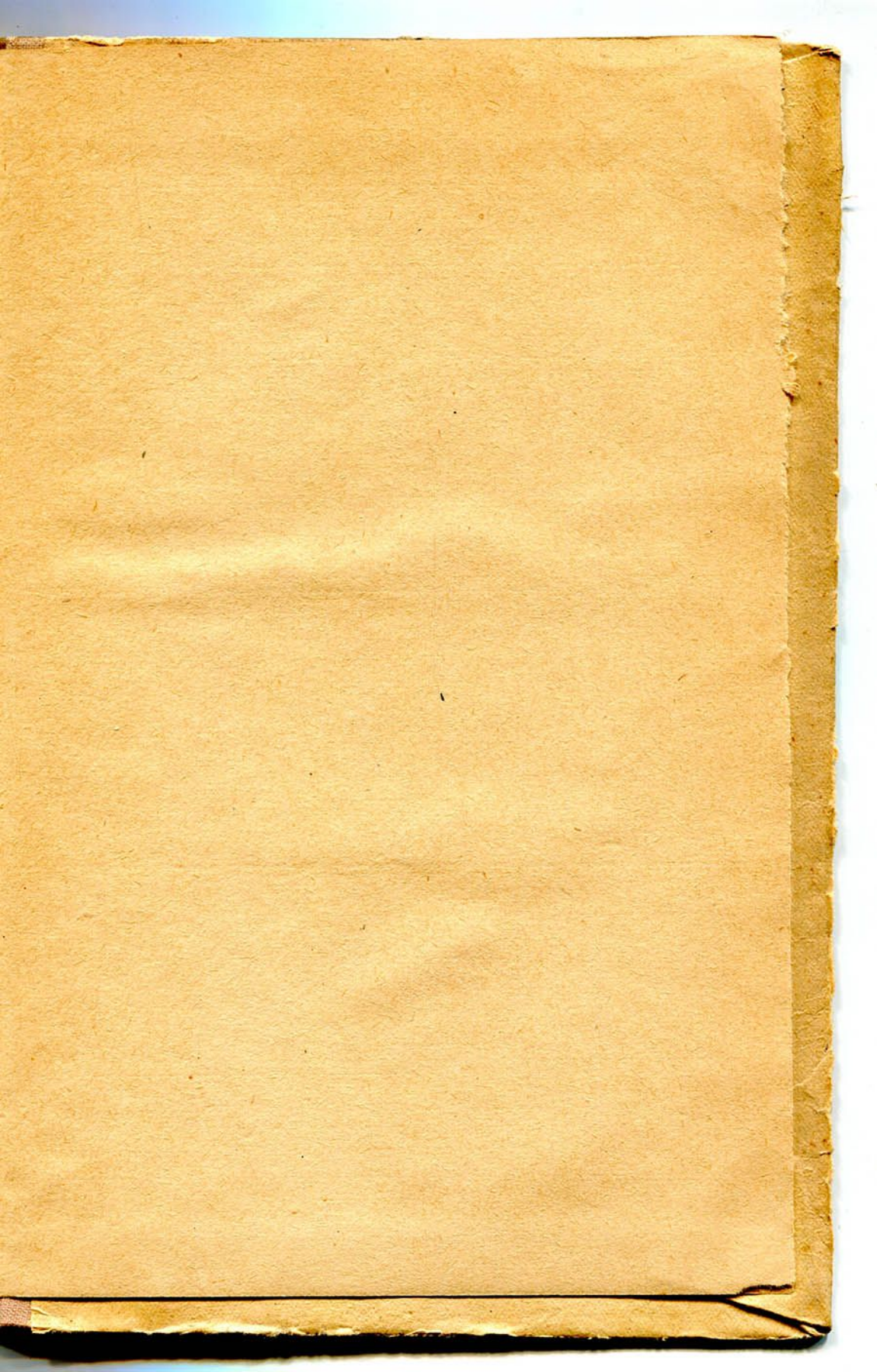
І, паклікаўшы музыкаў,
Баль наладзілі вялікі.
Пілі, елі,
Што хацелі,
І скакалі, як умелі.

Вярнідуба частавалі,
Весяліліся, спявалі
Як ніколі
Ўсе уволю,
Аж грывелі лес і поле,
Ды палацаў камяніцы
Калаціліся ў сталіцы.

Адназгодна сюды з ласкай
Запрасілі і Параску,
Мышку шуструю,
Кабылку,
Пчолку слаўную,
двухкрылку,
І мядзведзіцу з бярлогу,—
Весяліцца хай памогуць!
Ну, вядома, быў і я там,
„Казака“ скакаў заўзята,
Мёд, віно і піва піў,
Толькі вусы памачыў.

Менск, 1935 г.

14901

†

d/

ЦАНА 2 р. 30 к.

854

Бел. м. дзед
1984 г.

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

А. Якимович

КУЗНЕЦ ВЕРНИДУБ

Государственное Издательство
Белоруссии

Минск—1936